Un tresor cap a França

Un camió carregat de safrà es va avariar a Maçanet de la Selva i des d'aleshores no se n'ha sabut res mésEl xofer del camió que transportava mercuri va simular un accident i la resta del comboi el va haver d'esperar

Un tresor cap a França

XAVIER VALERI OLOT

S ha d'evacuar tot cap a França. El president del govern espanyol republicà, Juan Negrín, ordena que la mina Canta de la Vajol ha de quedar buida. Aquí hi ha un autèntic tresor molt cobejat. Es tracta de lingots d'or i plata, de joies, de dòlars, d'actius de borsa, de les obres d'art dels museu del Prado, d'obres pictòriques de col·leccionistes... Tot custodiat a molta profunditat sota terra per evitar els bombardejos. Com més gran sigui el tresor que arribi a França més possibilitats tindran els exiliats de sobreviure. Les peces d'art es duran al Castell d'Aubry (Ceret). El vaixell Vita, ancorat a la costa francesa, espera que el carreguin d'or per salpar cap a Mèxic, país amic dels republicans i que acollirà bona part de l'exili.

El pas dels camions carregats de tresors per la frontera ja està pactat i fins i tot es preveu que siguin escortats per la policia francesa. Amb els llums apagats, els camions surten. Des de la finestra de can Barris, el president de la República, Manuel Azaña, veu com marxen. El matí del 5 de febrer de 1939, un total de 64 camions plens de mercaderies han arribat a França. Encara queden 7 camions, història que reconstrueix Assumpta Montellà al seu llibre El setè camió. Sis avancen molt lentament entre la gentada que travessa el Pertús. El rugit enverinat dels avions feixistes, que de tant en tant metrallen el seguici, fa que el tinent Alexander Blasi ordeni girar cap a la Vajol. Or, plata i tapissos tornen a quedar amagats a la mina.

La idea és esperar una nit propícia per passar la frontera, però a cada hora l'aviació feixista intensifica els atacs. Un camió és molt fàcil de ser metrallat i destruït enmig de la carretera, mentre la gent s'amaga a les cunetes. El dia 8 de febrer cau Figueres i les tropes republicanes de Líster volen el pont d'Agullana. Es tracta de l'únic pas que queda a la carretera. Com que no hi ha més solució, el tinent Blasi fa descarregar el contingut i els seus homes se'l carreguen a l'esquena i als braços fins arribar al control duaner de les Illes.

El tresor de la II República ja és a França, amb ell també el tresor de la Generalitat de Catalunya, el qual havia de servir per alleugerir l'exili dels refugiats catalans. Entre els setanta camions que són a França, hi ha els 2 camions Minerva carregats d'or i joies que havien sortit el 26 de gener d'una Barcelona que el mateix dia era ocupada pels guanyadors. De fet, aquell dia, van sortir 4 camions carregats amb tot el capital actiu que quedava a la Generalitat. Un dels camions portava safrà i es va avariar a Maçanet de la Selva i des de llavors no se'n va saber més. Els altres van arribar a la filatura transformada en fàbrica d'explosius de can Porxes (la Canya-la Vall de Bianya). La causa va ser que el xofer del camió que duia el mercuri va simular un accident i la resta del comboi el va haver d'esperar, segons sosté Antoni Plana i Torras en el seu treball Retazos de la Historia de la Industria Papelera.

Segons els records de Joan Teixidor (1912-2011), el comboi arriba a la fàbrica situada al marge de la muntanya i al costat del Fluvià. Un camió es queda sobre el pont i tot l'espai s'omple de policies armats i en posició d'apuntar. Francesc Galceran (un fuster) i Miquel Barnera són manats a traslladar bosses dels camions cap al despatxos. Són catorze bosses de vuit quilograms cadascuna. A l'albada del nou dia, l'operació es repeteix ara del despatx al camí. Per cada bossa que traslladen els policies els donen un paquet de cigars. Un cop feta la càrrega, els diuen que han de seguir-los, però ells es fan el despistat i s'amaguen dins d'una caldera. Marxen dos

camions perquè del que duia quatre tones de mercuri no se n'ha sabut mai més res.
La Institució de la Generalitat exiliada es veu forçada a lliurar el seu fons de Tresoreria al Govern espanyol de Negrín. Segons Carles Pi i Sunyer, el Govern català comptava amb els mitjans econòmics necessaris per atendre els catalans expatriats. La Generalitat s'havia fet càrrec de valors de cotització internacional, joies, metalls preciosos i divises. Aquest valuós fons heterogeni estava ben guardat i un minuciós inventari el descrivia amb precisió.
La Generalitat mantenia unes relacions difícils amb el Govern espanyol, sobretot des del maig del 1937. L'Estat volia controlar els actius de la Generalitat i dur-los a la mina de la Vajol. Tanmateix, el Govern català ja des del principi de la guerra havia traslladat els patrimoni artístic a Olot, Viladrau, Darnius i Agullana i s'havia guardat el que havia pogut al mateix Palau de Barcelona.
Quan l'avenç dels sediciosos va forçar els trasllat, la idea era dur els actius catalans a França de dret, però travessar la frontera no era fàcil. El conseller de Finances de la Generalitat, Josep Terradellas, va provar d'anar per Olot per passar per Coll d'Ares. Al final va haver d'anar a Figueres, on va acceptar lliurar els camions amb els valors de la Generalitat a Negrín. A partir d'aquí, la Generalitat queda supeditada a les ajudes als republicans espanyols.
L'objectiu de Negrín està aconseguit. La II República compta amb tot el que s'havia reunit a la mina de la Vajol i als dipòsits de Peralada i de Figueres. Un tresor de cinc-cents milions de dòlars començat a reunir a finals de 1937, quan camions procedents del Banc d'Espanya i del Patrimoni Artístic procedents de Madrid van començar a arribar a la Vajol. Negrín havia convertit la mina de talc expropiada a la família Canta en un gran dipòsit cuirassat de 160 metres quadrats protegit per una guàrdia de carrabiners que no deixava apropar ningú a més de dos quilòmetres a la rodona. Dalt de la mina havia fet construir un edifici de tres plantes, amb tots els serveis. Un generador de corrent feia l'electricitat per a les habitacions i dependències dels guardes i conservadors. Dos muntacàrregues baixaven a la mina que durant anys va ser la caixa forta de la República.
La caixa ha quedat ben buida aquests darrers dies de la retirada.
Encara ara hi ha gent que busca per les rodalies de la mina per si els soldats s'han deixat alguna caixa amb lingots d'or o de plata. L'edifici resta intacte i la mina també. Són un testimoni i una atracció turística, tot i no estar reformats. L'èxit del llibre El setè camió. El tresor perdut de la República de Montellà, hi ha ajudat.

Indústria de guerra
Can Porxes, abans de la guerra, és La Paperera Olotina. Aquesta indústria va ser comprada el 1935 per l'empresa Torras Juvinyà. I amb l'inici de la guerra és col·lectivitzada. Ricard Teixidor explica que en el començament de la col·lectivització l'activitat paperera continua normalment. Tanmateix, la voluntat de la Generalitat de reconvertir la indústria es fa palesa amb l'arribada de nous mecànics de Barcelona. També comença a funcionar-hi una fusteria dirigida per un tal Jaume, a qui ajudava el fuster i electricista Francesc Galceran de Sant Joan les Fonts. A la fàbrica es comencen a fer transformacions grans: es construeix una xemeneia molt alta per expulsar el vapor de les calderes. Tal és l'esperança que té el govern en la indústria de can Porxes que a la inauguració de les xemeneies hi assisteix el president de la Generalitat, Lluís Companys. Les calderes són del sistema autoclau. Els autoclaus són calderes de grans dimensions, les quals deuen al seu nom al sistema de tancat, anomenat autoclau. Aquestes calderes proporcionen vapor saturat a temperatures elevades pel funcionament de màquines. L'escassetat d'energia fa que dos empleats germans, els Sistach, treballin en la construcció d'una central de bombeig al lloc conegut com La Illota. A la nit hi bombegen aigua que de dia a través d'uns tubs reconverteixen en energia pel funcionament de la fàbrica.
Teixidor explica que a la Indústria de Guerra de Can Porxes existia un gran problema: s'havia contractat mecànics de Barcelona que en la seva major part eren partidaris de l'enemic i alguns d'ells eren capellans d'incògnit. Una de les coses que fan sospitar sobre la relació entre alguns mecànics i l'enemic és el fet que quan passen avions feixistes, amb la possibilitat que bombardeig, alguns companys diuen que on s'està més segur és treballant a can Porxes. De fet, uns caces metrallen, almenys un cop, les indústries i carrers de la Canya i Sant

Joan, sense que això afecti la fàbrica de can Porxes.

Font del document:
http://www.diaridegirona.cat/comarques/2014/02/11/tresor-cap-franca/655968.html?utm_source=rss